LUND UNIVERSITY

Review of "Utfordringer for norsk middelalderarkeologi. Rapport fra seminar 2008" (2013)

Wienberg, Jes

Published in:
Fornvännen

2013

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2013). Review of "Utfordringer for norsk middelalderarkeologi. Rapport fra seminar 2008" (2013). *Fornvännen*, *2013*(3), 217-218.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

kan vara anledningen till att anläggningen senare fick sin extraordinära utformning. Ett schakt norr om Stonehenge bjöd på mängder av avslag från *sarsens*. Här tycks stenarna ha fått sin slutliga utformning. När det gäller *bluestones* kan avslag av dessa antyda att det funnits ytterligare en, möjligen två cirklar nordväst om Stonehenge.

Att *bluestones* med en vikt på upp till tio ton har sitt ursprung i Wales är alla överens om. Dock anser författaren att de transporterats via land och inte sjövägen. Stenarna härrör från Preseli Hills i sydvästra Wales, 250 km från Stonehenge, där det finns ett flertal neolitiska monument, vissa byggda av samma slags sten. I närheten av ett sannolikt stenbrott finns en anläggning där flertalet stenar har tagits bort. I storlek motsvarar de det äldsta Stonehenge. Kan man ha flyttat just dessa stenar till Stonehenge? Fortsatta undersökningar i området planeras.

Som det nu står är Stonehenge unikt, men inte minst till dess äldsta utformning med begravningarna finns det flera motsvarigheter av något äldre datum.

Ett annat forskarlag som arbetat parallellt menar med utgångspunkt från en gammal legend att Stonehenge skulle ha varit en plats där besökare kunde bli befriade från sjukdomar – en förklaring som massmedia har varit snabba att basunera ut. Parker Pearson anser denna hypotes vara alltför svagt underbyggd. Han uppfattar Stonehenge som ett monument där olika folkgrupper samlades och gravlade speciella personer. Att stenar forslats från västra Wales kan förklaras med att det tidigare skett en folkförflyttning från detta område till Wessex, varför en senare transport av dessa stenar bekräftade länken mellan områdena.

Boken bjuder i vissa partier på en för fackarkeologer något skissartad redovisning av källmaterialet. Men detta kompenseras väl genom beskrivningen av dilemman och glädjeämnen före och under fältarbetet.

Lars Larsson

Utfordringer for norsk middelalderarkeologi. Rapport fra et seminar 2008. Red. Ann Christensson & Ingrid Smedstad. Riksantikvaren, Oslo 2013. 102 s. ISBN 978-82-75-74070-8.

Riksantikvaren i Norge anordnade ett seminarium 2008 med anledning av ett planerat nytt program för förvaltningen av medeltidens städer, kyrkor, kyrkogårdar, kloster och borgar. Man inbjöd ett antal medeltidsarkeologer att bidra med synpunkter och frågor kring medeltidsarkeologins utmaningar. Flertalet av bidragen från seminariet är nu publicerade i en snygg och väl illustrerad antologi med hårda pärmar. Den inleds med ett kort förord av redaktörerna. Sedan följer tio bidrag som pekar i många riktningar.

Ingvild Øye (Universitetet i Bergen) redogör för den norska medeltidsarkeologins organisation och anställda, pekar på möjliga frågor att studera och efterlyser fler projekt. Reidar Bertelsen (Universitetet i Tromsø) redogör för valda teman i uppsatser och avhandlingar mellan 1972 och 2009. Han menar att medeltidsarkeologin i Nordnorge nödvändigtvis måste vara en bredare historisk arkeologi. Jan Brendalsmo (NIKU, Oslo) presenterar ett konkret förslag till ett forsknings- och förvaltningsprojekt kring ödebygder, där utgångspunkten skulle vara muntliga traditioner. Brit Solli (Kulturhistorisk Museum, Oslo) kritiserar en organisatorisk fragmentering inom fältet. Thomas Wallerström (NTNU, Trondheim) efterfrågar en internationell utblick och lyfter fram teoretiska och metodologiska möjligheter utanför den traditionella medeltidsarkeologin. Även Terje Brattli (NTNU, Trondheim) kritiserar den splittrade organisationen. Hans Andersson (Lunds universitet) argumenterar med Wharram Percy och Projekt Medeltidsstaden som exempel för att en lyckad framväxt av ett forskningsfält förutsätter integration mellan förvaltning och forskning. Stefan Larsson (Riksantikvarieämbetet, Lund) varnar norrmännen för att upprepa utvecklingen i Sverige, där marknadsliberalisering, upphandling och kostnadseffektivitet betonats på bekostnad av rapportering, forskning och kvalitet. Gitte Hansen (Universitetet i Bergen) berömmer Asbjørn Herteigs framsynta utgrävningar på Bryggen i Bergen och argumenterar för att besparingar bör ske genom rationaliseringar, inte kvali-

tetssänkningar. Slutligen presenterar Jan-Erik G. Eriksson (Riksantikvaren, Oslo) nya digitala hjälpmedel för såväl förvaltning som forskning, bl.a. en elektronisk bibliografi för medeltidslitteratur, en databas över kulturminnesmärken kallad Askeladden och en geodatabas för städerna, MABYGIS.

Bidragen är olika men vissa teman återkommer som kan ha allmänt intresse – program som koncept, den norska modellen för organisation av (medeltids)arkeologin och frågan om *in situ*-bevarandet av kulturlager.

Det föreslagna programmet är utgångspunkten, och här skiljer sig åsikterna markant. Å ena sidan finns de som förordar nödvändigheten av program (Solli, Larsson), å andra sidan de som kanske luttrat varnar mot en övertro på program, särskilt sådana som påbjudits uppifrån (Andersson).

Många riktar kritiska kommentarer till det sätt som den norska förvaltningen och forskningen sedan 1994 är uppdelad på Riksantikvaren, Norsk Institutt for Kulturminneforskning, landsdelsmuseerna och universiteten. Organisationen upplevs som splittrad och krånglig. Såväl miljön med kompetenta arkeologer som hanteringen av det förflutna försvagas av uppdelningen. Någon förordar en nystart (Brattli), en annan att museerna övertar alla utgrävningar (Solli). Här finns tydligtvis både problem och intressemotsättningar.

Flera utrycker stark oro för kulturlagren i de medeltida städerna och tendensen på senare år att bara gräva små titthål (Øye, Solli, Brattli, Andersson, Hansen). Strategin med *in situ*-bevarande av kulturlager under byggen är inte bra, nej, den är skadlig. Dels förstörs långsiktigt lagren med denna strategi, dels behövs fler stora utgrävningar för att nå ny kunskap.

Ett tema som berörs påfallande lite, när man nu ändå ifrågasätter premisserna, är gränsen 1537. Fram till 1537 är norska fornminnen skyddade. Enbart för samisk arkeologi och skeppsvrak anses inte reformationsåret värdeskiljande. Varför driver inte forskare inom NIKU, museerna och universiteten tydligare frågan om att flytta eller upplösa gränsen? Är man trygg med vad man redan har och rädd för vad som kan komma om man flyttar fram gränsen?

Seminariet ägde som sagt rum 2008, på ett bidrag när är referenserna inte senare än 2009, men antologin kom från trycket först 2013. Seminarier om förvaltnings- och forskningspolitik är färskvaror som behöver komma ut snabbt. Den relativt långa handläggningen förvånar eftersom Riksantikvaren knappast behöver söka externa medel för publiceringen. Har det varit svårt att få in manusen?

När det nu tog så pass lång tid från seminariet till tryckningen hade det varit möjligt för redaktörerna att rama in bidragen lite bättre med mera nyttig information. Vilket uppdrag fick föredragshållarna? Det framgår inte tydligt av förordet, men framskymtar indirekt på s. 48. Hur gick det efter seminariet? Blev det något program för förvaltningen av medeltidens lämningar? Hur utformades programmet? Och inkorporerades några av synpunkterna? Nu undrar man om seminariet fick några praktiska konsekvenser, och en sökning på Riksantikvarens webbsajt efter ett eventuellt färdigt program besvarar inte omedelbart frågan.

Jes Wienberg
Institutionen för Arkeologi och Antikens historia
Lunds Universitet
Box 117, SE–221 00 Lund
Jes.Wienberg@ark.lu.se

Mats Larsson, *Mot en ny värld. Yngre stenålder i Sverige 4000–1700 f.Kr.* Med bidrag av Geoffrey Lemdahl och Kerstin Lidén. Lund 2012. 224 s. ISBN 978-91-44-07317-0.

Utgivningen av inomvetenskapliga böcker och artiklar inom arkeologin har ökat exponentiellt de senaste årtiondena, men tyvärr kan man inte säga detsamma om läroböcker i vårt ämne. Publikationer som försöker sammanfatta och redovisa de intressanta resultat alla de övriga texterna förhoppningsvis ska leverera lyser med sin frånvaro. Bristen beror bara delvis på att ämnet är relativt litet, även inom Sverige, och kanske mer på att läromedel inte värderas speciellt högt när forskare tävlar om vem som har bäst meriter. Det är synd, då få insatser borde vara viktigare än att tradera kunskap från en generation till nästa – annars är ju allt vårt arbete i onödan.

Mats Larssons insats att i denna behändiga